

**НОВІ НАПРЯМКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

**NEW DIRECTIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION OF THE
UNIVERSITY IN CONDITIONS OF HIGHER EDUCATION GLOBALIZATION DEVELOPMENT
IN UKRAINE**

Гришук Олександр Казимирович, кандидат технічних наук, професор, Національний транспортний університет, професор кафедри туризму, e-mail: gryshchuk@ntu.edu.ua, тел. (044) 280-20-14, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омеляновича-Павленка, 1, к. 330

<https://orcid.org/0000-0003-2993-5566>

Харута Віталій Сергійович, кандидат технічних наук, доцент, Національний транспортний університет, професор кафедри транспортного права та логістики, e-mail: kharuta_vitaliy@ntu.edu.ua, тел. (044) 280-46-67, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омеляновича-Павленка, 1, к. 328,

<https://orcid.org/0000-0002-8897-7558>

Харченко Анна Миколаївна, доктор технічних наук, професор, Національний транспортний університет, професор кафедри транспортного будівництва та управління майном, e-mail: anna-x3@ukr.net, тел. +380442807909, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омеляновича-Павленка, 1, к. 323,

<https://orcid.org/0000-0001-8166-6389>

Анотація: Стаття присвячена розгляду питання визначення нових напрямків в організації освітнього процесу університету в умовах глобалізаційного розвитку вищої освіти в Україні. Досліджено процеси євроінтеграції та трансформації вищої освіти в Україні. Проаналізовано заходи, які були здійсненні Національним транспортним університетом в кризових умовах, що були пов'язані з пандемією Covid-19 та воєнним станом. Визначено можливі виклики, що пов'язані з подальшим реформуванням вищої освіти. Зокрема, запровадженням нового переліку галузей знань та спеціальностей; зменшення граничного аудиторного навантаження викладача; запровадження обліку наукової роботи науково-педагогічних працівників; врегулювання питання присвоєння вченого звання рішенням університету; запровадження дистанційної форми здобуття освіти на заміну заочної

форми тощо. Розроблено основні напрямки в організації освітнього процесу для реалізації наступних кроків щодо підвищення якості освітньої діяльності. Зокрема, це здійснення перегляду внутрішніх нормативних документів; розробка нових зразків облікових документів щодо роботи науково-педагогічних працівників; перегляд освітніх програм та навчальних планів; запровадження систематичного підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в напрямку дистанційної освіти; здійснення заходів з розширення можливостей університетської платформи дистанційної освіти Moodle; попередня робота зі стейкхолдерами щодо грантової діяльності та інші.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, реформування вищої освіти, євроінтеграція, якість освітнього процесу, стратегічне планування

Вступ. Реформування будь-якої сфери діяльності є невід’ємним атрибутом сьогодення у зв’язку з постійними процесами розвитку науки, технологій, прогресу та глобалізації. Не винятком є і сфера вищої освіти, яка в Україні у зв’язку з євроінтеграцією потребує нагальних змін. Зокрема, це наголошено як високопосадовцями [1-4], так і науковцями та освітянами [5-15]. Відповідно до [16] трансформація вищої освіти відбувається за трьома напрямками – європеїзація, автономія закладів освіти, суб’єктність здобувачів та викладачів. Ці напрямки є стратегічними відносно розвитку освітньої діяльності університетів [15]. Це також визначено у Операційному плані реалізації у 2022–2024 роках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [3, 4]. В таких умовах заклади вищої освіти повинні бути готовими до змін, швидко адаптуватися до процесів реформування вищої освіти та планувати стратегічні системні заходи щодо запобігання ризикам зниження якості освітньої діяльності. Таким чином, систематичний аналіз освітнього середовища, тенденцій реформування вищої освіти та розробка нових напрямків в організації освітнього процесу для університету є вкрай актуальним завданням.

Виклад основного матеріалу.

Система вищої освіти систематично зустрічається із численними викликами ще з часів здобуття незалежності [16]. Університети як головна ланка системи вищої освіти знаходяться постійно в епіцентрі глобалізаційних процесів та неминучого реформування. Зокрема, стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки визначений курс відповідно до статті 431 глави 23 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом щодо [3]: реформування та модернізації системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти в рамках Болонського процесу; покращення якості та підвищення важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти; розширення можливостей закладів вищої освіти; активізації мобільності студентів, наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Крім того в Стратегії ідентифіковані проблеми, які пов’язані з [3]: недостатнім рівнем фінансування системи вищої освіти, незабезпечення рівноправності та автономності закладів вищої освіти повною мірою; браком відкритості закладів вищої освіти; низьким рівнем доступності вищої освіти через недотримання європейських стандартів якості, стану інфраструктури та освітнього простору, базування освітнього процесу на наукових дослідженнях, забезпечення умов для вразливих категорій здобувачів; низьким рівнем забезпечення реалізації євроінтеграційних процесів у закладах вищої освіти; поширеною імітацією студентоцентризму, неконкурентною заробітною платою та умовами праці працівників тощо.

Крім вище перелічених проблем системи вищої освіти, університети останнім часом стикалися з додатковими викликами, які були пов’язані з карантинними заходами у зв’язку з COVID-19 та воєнним станом [9, 10]. Зокрема, у зв’язку з цим в 2020-2021 – 2022-2023 навчальних роках в Національному транспортному університеті було введено в дію ряд організаційних системних заходів для забезпечення якості освітнього процесу в складних умовах: розроблено перелік внутрішніх нормативних документів, які регулювали освітній процес; виконано заходи з організації освітнього процесу (оптимізація графіку навчального процесу та розкладу занять, тимчасове переведення здобувачів на змішане навчання, запровадження навчання за індивідуальним графіком для окремих

здобувачів); розроблено заходи з моніторингу якості освітнього процесу (щотижневе звітування факультетів про успішність та якість освітнього процесу тощо) [17].

Крім того були здійснені вимушені зміни в атестації здобувачів в університеті [18]:

- в 2020-2021 навчальному році розроблено «Тимчасовий порядку підготовки та проведення захисту відповідних кваліфікаційних робіт студентів» для проведення атестації здобувачів в онлайн форматі;

- в 2022-2023 навчальному році відповідно до наказу МОН України «Про проведення атестації випускників закладів фахової передвищої, вищої освіти» запроваджено зміни форми атестації здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з кваліфікаційної роботи на атестаційний екзамен (рис.1).

згідно «Тимчасового порядку підготовки та проведення захисту відповідних кваліфікаційних робіт студентів»

за затвердженим розкладом, у приміщенні університету із дистанційною (або змішаною) участю студентів у захисті

використання сервісів відеоконференцій Google Meet, Zoom, Skype

на одному засіданні ЕК захист випускних кваліфікаційних робіт не більше ніж 12 осіб

обов'язкова перевірка на плагіат

для рецензування робіт залучені науково-педагогічні працівники відповідної кваліфікації з інших кафедр університету

кваліфікаційні роботи, надіслані у електронному вигляді, були розміщені у системах електронного документообігу відповідної випускової кафедри

паперові екземпляри кваліфікаційних робіт передано до архіву секретарями екзаменаційних комісій

у 2022 році атестація бакалаврів у вигляді складання атестаційного екзамену

Рисунок 1 – Принципові підходи до атестації здобувачів в НТУ в 2020-2021 – 2022-2023 навчальних роках

Figure 1 – Principle approaches to the students certification at NTU in the 2020-2021 – 2022-2023 academic years

Виконана робота щодо моніторингу відповідності якості вищої освіти в складних умовах в університеті, яка включала:

- внутрішній моніторинг якості вищої освіти (проведено 5 видів опитувань здобувачів, батьків та викладачів);
- облік основних показників освітньої діяльності, їх відповідності законодавству України у сфері вищої освіти, Ліцензійним умовам та Положенню про акредитацію освітніх програм;
- розробку пропозиції щодо покращення показників освітньої діяльності;
- розробку заходів щодо вдосконалення якості освіти в НТУ на основі результатів зовнішнього оцінювання Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти України тощо.

За результатами моніторингу було затверджене відповідне рішення Вченої ради університету з рекомендаціями щодо покращення освітньої діяльності (рис. 2).

В 2022-2023 навчальному році виконано аналіз результатів опитування стейкхолдерів та розроблено на його основі пропозиції щодо вдосконалення якості освіти в університеті. До них слід

віднести: поступове запровадження елементів навчання за дуальною формою освіти; поглиблення співпраці з роботодавцями, зокрема, залучення роботодавців до організації освітнього процесу за освітніми програми університету; планомірна робота щодо вмотивованості викладачів до вдосконалення викладацької майстерності та публікації статей у міжнародних наукометричних базах, участі у міжнародних проектах, вдосконалення знань іноземних мов; інтенсифікація використання програмних продуктів в освітньому процесі; розширення функціональних можливостей платформ дистанційного навчання та сервісів, які використовує університет; посилення внутрішнього моніторингу освітніх програм; використання гнучкого режиму проведення занять онлайн (синхронний / асинхронний режим) [19].

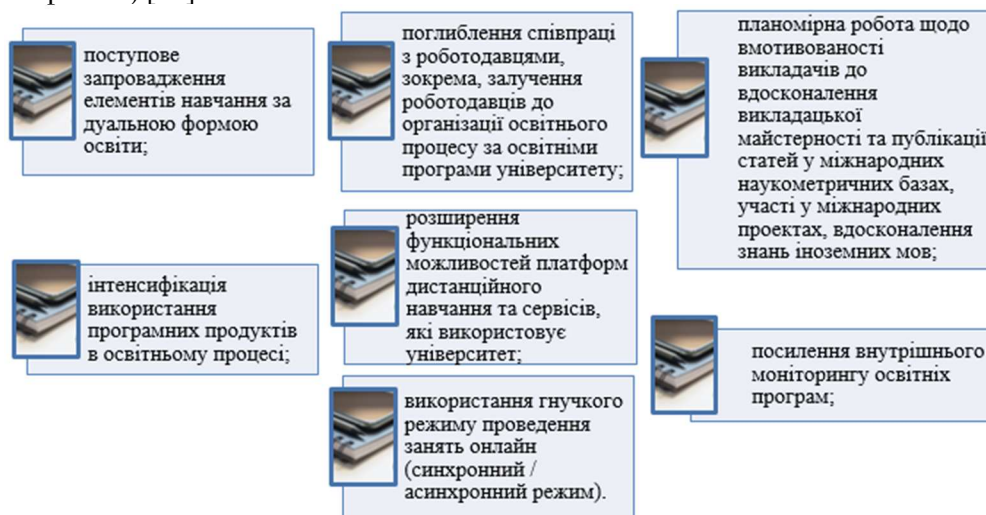

Рисунок 2 – Рекомендації Вченої ради НТУ за результатами моніторингу якості освітнього процесу у 2022-2023 н.р.

Figure 2 – Recommendations of the Scientific Council of NTU based on the results of monitoring the educational process quality in 2022-2023

Виконано моніторинг результатів екзаменаційних сесій за 2020-2022 рр. в університеті. Зокрема, усереднені результати осінньої екзаменаційної сесії 2022-2023 н.р. в Національному транспортному університеті показують, що рівень якості становив 78,9%, успішність – 92,3%.

За результатами здачі кваліфікаційних екзаменів бакалаврів екзаменаційними комісіями було встановлено високий рівень підготовки здобувачів у 2022 році. Якість за денною формою здобуття вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем складала: факультет менеджменту, логістики та туризму – 92%; факультет транспортних та інформаційних технологій – 91%; факультету транспортного будівництва – 89%; автомеханічний факультет – 96%; факультет економіки та права – 85%. Якість за заочною формою здобуття вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем складала в середньому 91%. Усереднений показник якості за результатами атестації здобувачів другого (магістерського) рівня за денною формою здобуття вищої освіти в університеті у 2022-2023 н.р. склав 91%, успішність – 98 %. Усереднений показник якості підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня за заочною формою здобуття вищої освіти у Національному транспортному університеті у 2022-2023 н.р. становив 85%, успішність – 98 %.

Рекомендаціями Вченої ради щодо підвищення якості освітніх програм за результатами підсумкової атестації у 2022-2023 н.р. були наступні (рис. 3): 1. Заходи на рівні університету: розширення об'єктів передкваліфікаційної практики та їх географії; підвищення обґрунтованості обраної тематики в розрізі конкретної освітньої програми; запровадження окремих модулів з ділового спілкування в дисциплінах, що формують soft skills тощо. 2. Заходи на рівні випускових кафедр:

оновлення програмного забезпечення кафедр; планування тематики кваліфікаційних робіт з урахуванням можливості виконання комплексних проєктів; посилення вимог до змісту кваліфікаційних робіт та доведення їх до здобувачів вищої освіти; дотримання інноваційного та креативного підходу під час дипломного проєктування тощо.

1. Заходи на рівні університету:

- розширити об'єкти передкваліфікаційної практики та їх географію;
- підвищити обґрунтованість обраної тематики в розрізі конкретної освітньої програми;
- запровадити окремі модулі з ділового спілкування в дисциплінах, що формують soft skills;
- забезпечити відповідність рецензентів стосовно тематики кваліфікаційних робіт;
- розширити використання сучасних прикладних програм.

2. Заходи на рівні випускових кафедр:

- не допускати використання у виконанні робіт застарілого програмного забезпечення;
- планувати тематику кваліфікаційних робіт з урахуванням можливості виконання комплексних проєктів;
- більше уваги приділяти оформленню пояснювальної записки та ілюстративного матеріалу;
- посилити вимоги до змісту кваліфікаційних робіт;
- при оновленні екзаменаційних білетів атестаційних екзаменів посилити практичну складову питань, на які мають відповідати здобувачі освіти, дотримуватися інноваційного та креативного підходу.

Рисунок 3 – Рекомендації Вченої ради НТУ щодо підвищення якості освітніх програм за результатами підсумкової атестації у 2022-2023 н.р.

Figure 3 – Recommendations of the Scientific Council of NTU on improving the quality of educational programs based on the results of the final certification in 2022-2023

За 2020-2023 рр. суттєвих змін зазнали усі освітні програми університету. Зокрема, було посилено принципи студентоцентризму в університеті – запроваджено можливість вибору навчальних дисциплін з трьох каталогів: каталогу освітньої програми (профілюючий каталог), каталогу факультету та загальноуніверситетського каталогу (рис. 4).

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові роботи, практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумк. контролю
1	2	3	4
1. Обов'язкові компоненти ОП			
1.1 Цикл загальної підготовки			
OK 1	Назва	3	залік
OK 2	Назва	3	залік
Разом за циклом загальної підготовки		6	
1.2 Цикл професійної підготовки			
OK 3	Назва	5	екзамен/КР
OK 4	Назва	5	екзамен/КР
...	Назва	3	екзамен
Практична підготовка			
НД	Науково-дослідна практика	3	екзамен
ВП	Виробнича практика	9	екзамен
Атестація			
ВКР	Виконання кваліфікаційної роботи	21	екзамен
Разом за циклом професійної підготовки		61	
Разом за циклом 1 «Обов'язкові компоненти ОП»		67	
2. Вибіркові компоненти*			
2.1. Каталог ОП			
ВК 1	Вибірковий компонент каталогу ОП	5	залік
ВК 2	Вибірковий компонент каталогу ОП	5	залік
ВК ...	Вибірковий компонент каталогу ОП	5	залік
Разом за каталогом ОП		15	
2.2. Факультетський каталог**			
ВК Ф1	Вибірковий компонент каталогу факультету	4	залік
ВК Ф2	Вибірковий компонент каталогу факультету	4	залік
Разом за каталогом факультету		8	
Разом за циклом 2 «Вибіркові компоненти»		23	
ЗАГАЛОМ		90,0	

Якщо запропонований перелік дисциплін не задовольняє запитів здобувачів, вони мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти з Загальноуніверситетського каталогу (<http://www.ntu.edu.ua/studentam/vibirkovi-distsiplini/>) за погодженням з деканом

Назва освітньої компоненти	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю	Кафедра, за якою здійснюється дисципліна
Математичне моделювання та комп'ютерне регулювання динамічних систем	3,00	Залік	МІТ.І.І.І.І.
Системи функціонування інтелектуальних транспортних систем	3,00	Залік	І.І.І.І.І.
Чисельне розв'язання інтегральних функцій транспортних систем	3,00	Залік	МІТ.І.І.І.І.
Теорія ілюстраційного моделювання	3,00	Залік	МІТ.І.І.І.І.
Сторінка моделювання	3,00	Залік	І.І.І.І.І.
Будівництво мостів	3,00	Залік	І.І.І.І.І.
Проегування мережі логістичних центрів	3,00	Залік	І.І.І.І.І.
Проегування транспортних мереж	3,00	Залік	І.І.І.І.І.
Оптимізація транспортних мереж	3,00	Залік	МІТ.І.І.І.І.

Рисунок 4 – Запровадження концепції вибірових каталогів
Figure 4 – Introduction of the concept of selective catalogs

В 2022-2023 н.р. виконано оцінювання потреб у підвищенні кваліфікації науково-педагогічного персоналу. За результатами оцінювання було визначено топ-5 обраних напрямків підвищення кваліфікації відповідно до Постанови КМУ №800 від 21.08.2019 р. та Наказу МОН №1504 від 04.12.2022 р. (рис. 5) та розроблено відповідні курси для викладачів на базі Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки, удосконалення керівних працівників і спеціалістів НТУ.

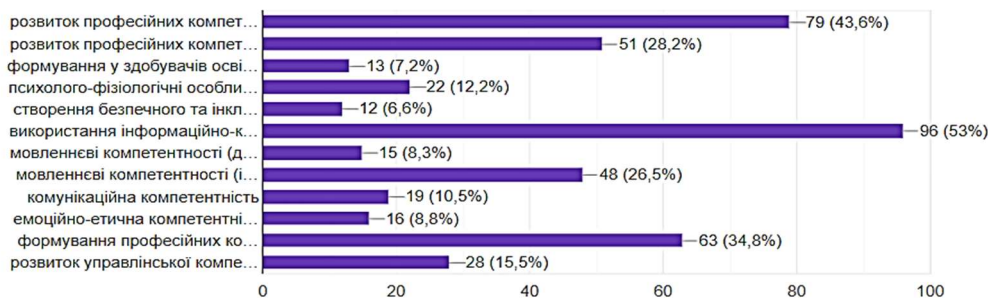

Рисунок 5 – Обрані напрямки підвищення кваліфікації науково-педагогічними працівниками
Figure 5 – Selected areas of professional development by scientific and pedagogical staff

Зокрема, 96 викладачів (53%) обрали напрямок «Використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку»; 79 викладачів (43,6%) – «Розвиток професійних компетентностей (педагогічна майстерність)»; 63 викладача – «Формування професійних компетентностей галузевого спрямування»; 51 викладач – «Розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета)»; 48 викладачів – «Мовленнєві компетентності (іноземна мова)».

Постійно проводиться робота з популяризації університету та його можливостей, що також позитивно впливає в контексті європейської інтеграції. Зокрема, застосовано соціальні мережі – Facebook, Telegram, YouTube, за допомогою яких університет популяризує освітні програми та наукові здобутки колективу, встановлює нові зв'язки з роботодавцями, вітчизняними та закордонними закладами освіти.

В даний час міжнародна співпраця Національного транспортного університету реалізується в різних напрямках, а саме: освітній процес студентів-іноземців; кредитна академічна мобільність; наукова співпраця з європейськими університетами, що передбачена програмами Горизонт 2020, Горизонт Європа, ERASMUS+; трансфер технологій; виконання білатеральних проектів тощо.

Проте, попереду можливі виклики, що пов'язані з наступними реформами вищої освіти [20, 2, 21, 22, 1, 16]. Зокрема, розглянемо декілька ключових з них:

1. *Зменшення граничного аудиторного навантаження викладача з 600 годин до 400-500 і запровадження обліку наукової роботи науково-педагогічних працівників ЗВО.* Прийнято в першому читанні за основу проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти» [20]. Головна мета цього напрямку законодавчих змін – «посилення значущості наукової роботи в діяльності науково-педагогічних працівників, що дозволить підвищити результативність наукових досліджень в Україні, сприятиме забезпеченню якості вищої освіти завдяки кращому науковому підґрунтю освітнього процесу, створюватиме умови для більш вимогливого підходу закладів вищої освіти до власного наукового продукту» [20]. Таким чином, викладач-практик не матиме обов'язкової вимоги бути залученим до наукового процесу університету, натомість науково-педагогічний штатний працівник – матиме обліковане навантаження не тільки навчальної, а і наукової роботи.

Якщо порівнювати річне навчальне навантаження науково-педагогічних працівників України та деяких країн світу (рис. 6), то можна поміти, що викладачі українських закладів мають найбільшу кількість годин навчальної роботи щороку. Відповідно дослідження [23] норма тижневого навантаження в годинах відносно деяких країн світу (рис. 7) теж в Україні має найвище значення. Зокрема, підкреслено, що у країнах зі слабше розвиненими системами вищої освіти навантаження викладачів значно вище на противагу діючим нормативам в європейських чи американських ЗВО. В Україні робочий час науково-педагогічних працівників становить 36 годин на тиждень відповідно до

статті 56 Закону України «Про вищу освіту», що значно вище від середніх європейських показників [23].

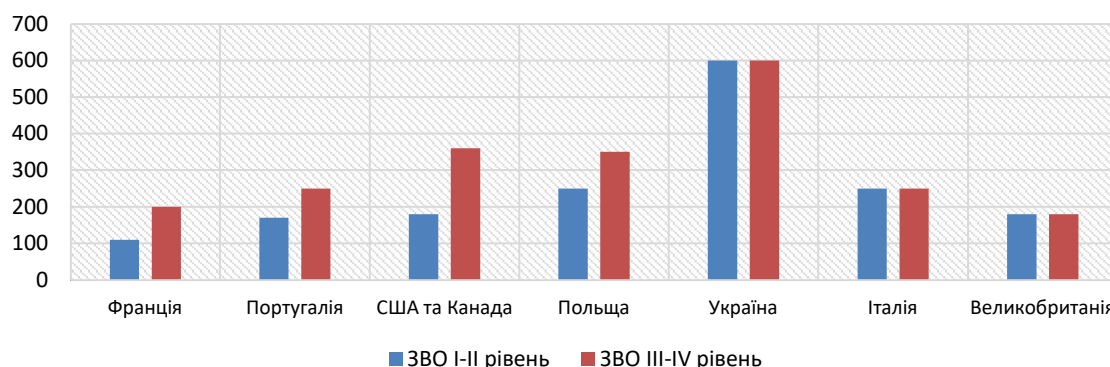

Рисунок 6 – Порівняння річного навчального навантаження НПП України та деяких країн світу, години (адаптовано з джерела [24])

Figure 6 – Comparison of the annual educational load of the lectures of Ukraine and some countries of the world, hours (adapted from the source [24])

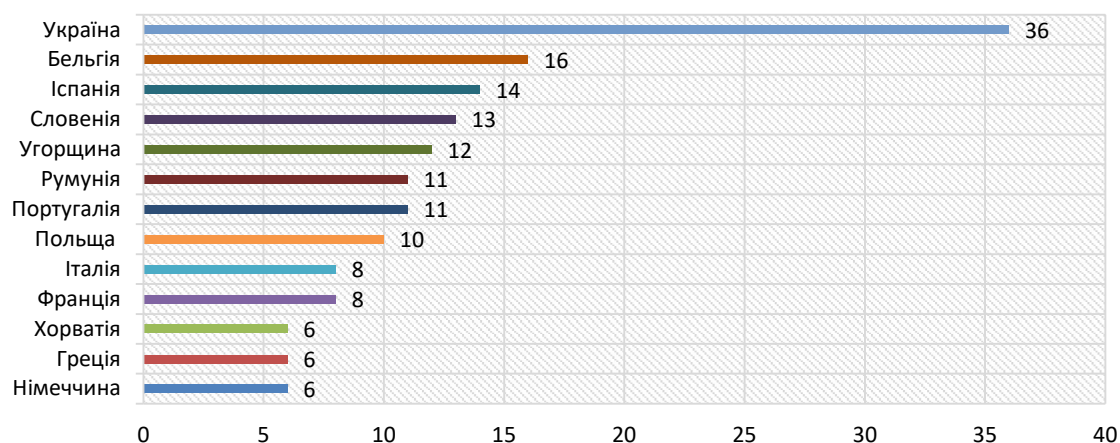

Рисунок 7 – Порівняння тижневого навантаження НПП України та деяких країн світу, години (адаптовано з джерела [23])

Figure 7 – Comparison of the lectures weekly load of Ukraine and some countries of the world, hours (adapted from the source [23])

У зв'язку з новими викликами, Національному транспортному університету слід розробити певні заходи для мінімізації ризиків погіршення якості освітньої діяльності. Зокрема, щодо наміру зменшити граничне аудиторне навантаження викладача з теперішніх 600 годин до 400-500 і запровадження обліку наукової роботи науково-педагогічних працівників ЗВО, при прийнятті законопроекту необхідна оперативна розробка внутрішніх нормативних документів стосовно навантаження НПП та внесення відповідних змін у існуючі документи університету, розробка зразка журналу обліку індивідуального плану роботи НПП та затвердження власних критеріїв до кожного виду навантаження (рис. 8).

2. *Перспектива присвоювання вченого звання рішенням ЗВО, а не Атестаційною колегією МОН та передача від МОН функції ліцензування освітньої діяльності й державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог ліцензійних умов до Державної служби якості освіти [2].*

Рисунок 8 – Перспективні кроки університету у зв'язку зі зміною обліку навантаження викладача
Figure 8 – Prospective steps of the university in connection with the change in accounting of the teacher's workload

У разі запровадження присвоєння вченого звання рішенням ЗВО, а не Атестаційною колегією МОН, Національному транспортному університету необхідно буде реалізувати кроки, що пов'язані з розробкою внутрішніх нормативних документів стосовно присвоєння вчених звань; відповідними змінами у внутрішніх нормативно-правових документах університету; розробкою зразка документа про присвоєння вченого звання; затвердження власних критеріїв до кожного вченого звання (рис. 9).

Рисунок 9 – Перспективні кроки у зв'язку зі зміною механізму присвоєння вчених звань
Figure 9 – Prospective steps in connection with the change of awarding scientific titles

3. *Запровадження нового переліку галузей знань і спеціальностей.* Зокрема, на початку серпня МОН винесло на громадське обговорення проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Мета цього проекту — гармонізувати класифікацію галузей знань і спеціальностей, що застосовують в Україні із Міжнародною стандартною класифікацією освіти, яку використовують в ЄС та більшості країн світу для ведення державної статистики в освіті та науці [21, 22]. Проте, наголошено, що стандарти вищої освіти у разі прийняття нового переліку будуть змінюватися поступово [16].

При затвердженні нового Переліку галузей знань та спеціальностей, запровадженні моделі варіативного річного навантаження студента (від 30-80 кредитів в рік на денній формі), законодавче врегулювання коректного використання назв освітніх програм у дипломі про вищу освіту, запровадження міждисциплінарних програм на рівні бакалавра [2], університету буде необхідно: привести освітні програми та навчальні плани університету до цих змін у чинному законодавстві,

виконати зміни у відповідних нормативно-правових документах, виконати необхідні коригування в ЄДЕБО (рис. 10).

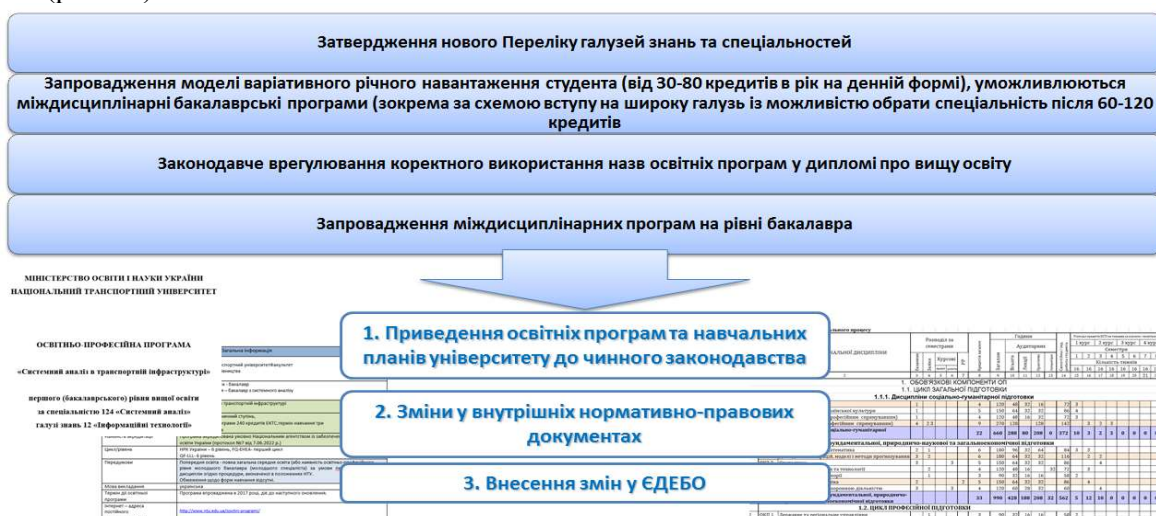

Рисунок 10 – Перспективні кроки університету у зв'язку зі запровадженням нового переліку галузей знань і спеціальностей

Figure 10 – Prospective steps of the university in connection with the introduction of a new list of fields of knowledge and specialties

4. Попередня підготовка до можливого введення дистанційної форми освіти замість заочної в Національному транспортному університеті має включати: 1. Розробку внутрішніх нормативних документів стосовно дистанційної освіти. 2. Зміни у внутрішніх нормативно-правових документах університету. 3. Внесення змін у ЄДЕБО (в частині конкурсних пропозицій). 4. Запровадження систематичного підвищення кваліфікації НПП в напрямку дистанційної освіти. 5. Запровадження внутрішньої сертифікації курсів на платформі дистанційної освіти Moodle (рис. 11).

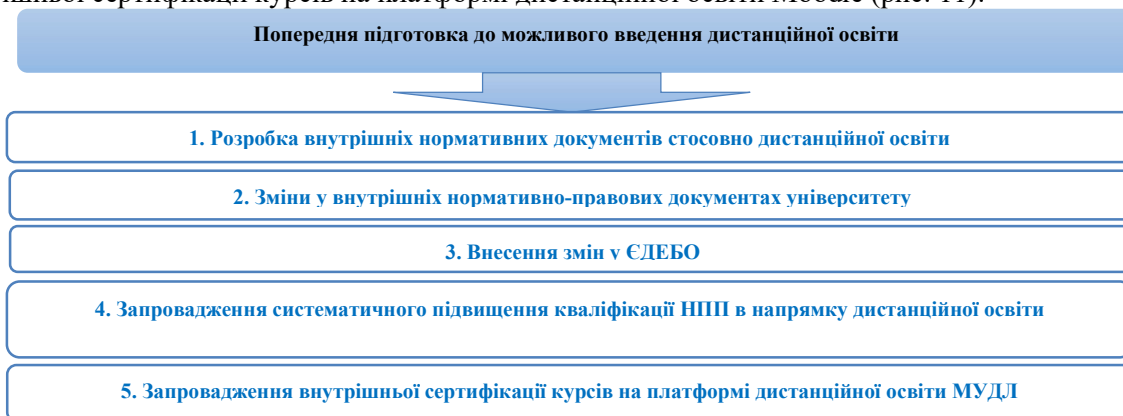

Рисунок 11 – Попередня підготовка до можливого введення дистанційної форми освіти

Figure 11 – Preliminary preparation for the possible introduction of a distance form of education

5. Запровадження системи грантів для здобуття вищої освіти (часткове покриття вартості навчання). Зауважено, що на сьогоднішній день в Україні біля 40 % студентів навчаються на бюджеті, 60 % — за контрактом [16]. Пропозицією реформ є розподіл державного замовлення на два концептуальних напрямки: 100 % державне фінансування навчання на тих спеціальностях, потребу в яких держава спроможна прогнозувати; грант для здобувачів вищої освіти, що бажають навчатися на тих спеціальностях, потребу в яких держава не може прогнозувати. В останньому випадку державний

грант тільки частково покриватиме навчання і його розмір на пряму залежатиме від успішності студента, а решту сплачуватимуть батьки або роботодавці [16].

Запровадження системи грантів для здобуття вищої освіти (часткове покриття вартості навчання) спонукатиме університет до вжиття наступних заходів: 1. Розробка внутрішніх нормативних документів стосовно грантової діяльності. 2. Зміни у внутрішніх нормативно-правових документах університету. 3. Робота, що пов'язана із залученням стейкхолдерів до грантової діяльності. 4. Розробка примірника угоди про надання гранту на навчання (рис. 12).

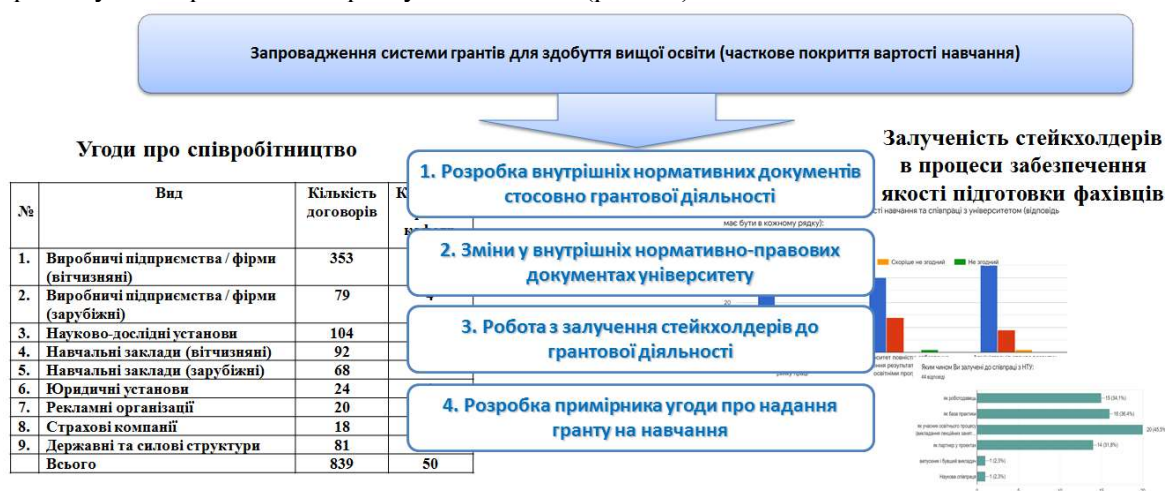

Рисунок 12 – Запровадження системи грантів для здобуття вищої освіти (часткове покриття вартості навчання): можливі кроки університету

Figure 12 – Implementation of a system of grants for obtaining higher education (partial coverage of tuition fees): possible steps of the university

Також було запропоновано: зміни до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність (зокрема, пропонується підтримати на законодавчому рівні молодих вчених); законодавчо врегулювати визнання результатів навчання осіб, які проживають на тимчасово окупованій території; відновити формульне фінансування ЗВО з новими критеріями, укрупнення ЗВО тощо [2].

Слід зауважити, що реформування вищої освіти в умовах глобалізації та європейської інтеграції є неминучим. І університети повинні завчасно розробляти заходи задля оперативного реагування на виклики, які виникають в процесі трансформації вищої освіти. Саме це є запорукою стійкості ЗВО та збереження якості освітньої діяльності.

Висновки. У 2023 році робота з організації освітнього процесу в умовах воєнного стану в Національному транспортному університеті проводилась у відповідності до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про правовий режим воєнного стану», вимог документів МОН України щодо особливостей здійснення освітнього процесу в 2023/24 навчальному році та інших нормативних документів, що дозволило організувати освітній процес на належному рівні. Університетом було здійснено ряд організаційних кроків для забезпечення якості освітнього процесу в складних умовах. Виконано моніторинг результатів екзаменаційних сесій за 2020-2022 рр. в університеті. Зокрема, усереднені результати осінньої екзаменаційної сесії 2022-2023 н.р. в Національному транспортному університеті показують, що рівень якості становив 78,9%, успішність – 92,3%. Таким чином, здійснені організаційні кроки університету для забезпечення якості освітнього процесу в складних умовах у 2019-2023 н.р. можна вважати успішними.

Втім, попереду можливі виклики, що пов'язані з реформами вищої освіти. Зокрема, запровадження нового переліку галузей знань та спеціальностей; зменшення граничного аудиторного навантаження викладача з 600 до 400-500 годин; запровадження обліку наукової роботи науково-

педагогічних працівників; врегулювання питання присвоювання вченого звання рішенням університету; запровадження дистанційної форми здобуття освіти на заміну заочної форми; врегулювання питання визнання результатів навчання осіб, які проживають на тимчасово окупованій території; відновлення формульного фінансування університетів; запровадження системи грантів для здобуття вищої освіти (часткове покриття вартості навчання) та інші.

Для реалізації наступних кроків щодо підвищення якості освітньої діяльності в університеті, враховуючи потенційні зміни у зв'язку з реформуванням вищої освіти, у 2024-2025 навчальному році необхідно здійснити перегляд внутрішніх нормативних документів; розробити новий зразок журналу обліку індивідуального плану роботи науково-педагогічних працівників; здійснити перегляд освітніх програм та навчальних планів з метою їх перевірки на відповідність до чинного законодавства та стандартів вищої освіти; запровадити систематичне підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в напрямку дистанційної освіти; здійснити заходи з розширення можливостей університетської платформи дистанційної освіти Moodle; виконати попередню роботу зі стейкхолдерами щодо грантової діяльності.

Перелік посилань

1. Кабмін пропонує реформувати систему вищої освіти в Україні для наближення її до стандартів ЄС URL: https://lb.ua/society/2023/10/23/580833_kabmin_propouie_reformuvati_sistemu.html (01.11.2023)
2. Звіт «100 днів роботи». Заступник міністра освіти і науки Михайло Винницький. URL: <https://op.ua/ru/news/osvita-v-ukraini/zvit-z-roboti-vid-mihayla-vinnickogo> (28 серпня 2023)
3. Операційний план реалізації у 2022–2024 роках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. (2022 р.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Operatsiynny.plan.SRVO-23.02.22.pdf> (дата звернення: 01.11.2023)
4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження, Кабінет Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р, Київ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
5. Куруч, А. (2023). Вища освіта в Україні в контексті глобалізаційного розвитку. *Перспективи та інновації науки*, (15 (33)). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-262-269](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-262-269)
6. Кононенко, О., Гудімова, А., & Курова, А. (2023). Сучасні тенденції та стратегії розвитку вищої освіти в Україні: аналіз реалізації. *Перспективи та інновації науки*, (9 (27)). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-232-244](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-232-244)
7. Горденко, А. П. Реформи сфери освіти і науки в умовах євроінтеграції. *Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. – Полтава : ПУЕТ, 2023. – С. 86-90.
8. Rega, I., Palyukh, A. ., Motsa, A. ., Pysarchuk, O. ., & Androshchuk, A. (2023). Improving the legislative and regulatory support of higher education institutions in Ukraine. *Lex Humana (ISSN 2175-0947)*, 15(1), 574–588. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2657>
9. Kornytska, L., Alforof, A., & Honcharuk, V. (2023). Some Aspects of Adapting the Educational Process of Ukrainian Higher Education to the Global Challenges of the XXI Century: A Forecast of the Future. *Futurity Education*, 3(2), 131–142. <https://doi.org/10.57125/FED.2023.06.25.08>
10. Polykarpivna Antoniuk, V. (2023). Perspective Chapter: The War as a Factor of Upheavals and Transformations in Higher Education – Experience of Ukraine. <https://doi.org/10.5772/intechopen.109688>
11. Oksana, M. (2023). European integration of higher education of Ukraine: legislative basis. In *The 17th International scientific and practical conference “System analysis and intelligent systems for management” (May 02–05, 2023) Ankara, Turkey. International Science Group. 2023. 482 p.* (p. 199).
12. Heta, A. V., Moroz, O. V., & Ostapov, A. V. (2023). Світові тренди та виклики системі вищої освіти. *Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023.*

13. Гонтар З.Г. Державне управління розвитком вищої освіти в Україні: європейський вимір. *Публічне управління та соціальна робота*, №1, 2023. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/soc/article/view/2552>
14. Шимон А. В. Перспективи реформування вищої освіти в Україні: основні напрями. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9930/1/57.pdf> (дата звернення: 24.11.2020).
15. Бодак В. (2022). Методологічна основа євроінтеграції як стратегії розвитку вищої освіти в Україні. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Спецвипуск, 13–23, <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.1>
16. Що чекає на вищу освіту у 2024 році: велике інтерв'ю з Михайлом Винницьким. <https://osvitoria.media/opinions/shho-chekaye-na-vyshhu-osvitu-v-2024-rotsi-velyke-interv-yu-z-myhajlom-vynnytskym/>
17. Дмитриченко М.Ф., Токін О.П., Харченко А.М. Роль контролю знань у забезпеченні якості освітнього процесу університету. *Науковий журнал «Автомобільні дороги і дорожнє будівництво»*, 2023. Випуск 114. Частина 1, С. 12-23. <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2023-114.1-012-023>
18. Дмитриченко М.Ф., Токін О.П., Харченко А.М. Аналіз якості підготовки бакалаврів у 2021 році в Національному транспортному університеті за результатами звітів голів екзаменаційних комісій. *Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науковий журнал*. – К.: НТУ, 2022. – Вип. 2 (52), С. 126-136. <https://doi.org/10.33744/2308-6645-2022-2-52-126-136>
19. Дмитриченко М.Ф., Токін О.П., Харченко А.М. Розробка системних заходів з покращення якості освітнього процесу в Національному транспортному університеті. *Науковий журнал «Автомобільні дороги і дорожнє будівництво»*, 2022. Випуск 111. С. 241-251. <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2022-111-241-251>
20. Прийнято в першому читанні за основу проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти». URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/76260.html (дата звернення: 08 листопада 2023 р.)
21. Щодо нового переліку галузей знань і спеціальностей: новини МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/shodo-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej> (19 вересня 2023 року)
22. Проект нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/proyekt-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej-za-yakimi-zdiysnyuetsya-pidgotovka-zdobuvachiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti> (дата звернення: 08 серпня 2023 року)
23. «Залежність» викладачів від кількості студентів в Україні та світі (частина 2). URL: <https://progresylni.org/blogs/dependancep2> (дата звернення: 01.11.2023)
24. Єгор Стадний. Потрібна десталінізація вищої освіти. URL: https://lb.ua/blog/jegor_stadny/147479_potribna_destalinizatsiya_vishchoi.html (01.11.2023)

NEW DIRECTIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION OF THE UNIVERSITY IN CONDITIONS OF HIGHER EDUCATION GLOBALIZATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

Oleksandr Gryshchuk, Ph.D., Professor, National Transport University, Professor of Truism Department, e-mail: gryshchuk@ntu.edu.ua, tel. (044)2802014, Ukraine, 01010, Kyiv, Omelyanovich Pavlenko str. 1, of. 330, <https://orcid.org/0000-0003-2993-5566>

Vitalii Kharuta, Ph.D., Associate Professor, National Transport University, Professor of Transport Law and Logistics Department, e-mail: kharuta_vitaliy@ntu.edu.ua, tel (044) 280-46-67, Ukraine, 01010, Kyiv, Omelyanovich Pavlenko str. 1, of. 328, <https://orcid.org/0000-0002-8897-7558>

Anna Kharchenko, Sc.D., Professor, National Transport University, Professor of Transport Construction and Property Management Department, e-mail: anna-x3@ukr.net, tel. +380442807909, Ukraine, 01010, Kyiv, Omelyanovich Pavlenko str. 1, of. 323, <https://orcid.org/0000-0001-8166-6389>

Summary. The article is devoted to consideration of the issue of determining new directions in the organization of the educational process of the university in the conditions of the globalization of higher education in Ukraine. The processes of European integration and transformation of higher education in Ukraine are studied. The measures implemented by the National Transport University in crisis conditions related to the Covid-19 pandemic and martial law were analyzed. Possible challenges associated with further reform of higher education are identified. In particular, the introduction of a new list of fields of knowledge and specialties; reducing the maximum classroom load of the teacher; introduction of accounting of scientific work of scientific and pedagogical workers; settlement of the issue of awarding the title of scientist by decision of the university; introduction of the distance form of education to replace the correspondence form, etc. The main directions in the organization of the educational process have been developed for the implementation of the next steps to improve the quality of educational activities. In particular, this is the revision of internal normative documents; development of new samples of accounting documents regarding the work of scientific and pedagogical workers; revision of educational programs and curricula; introduction of systematic training of scientific and pedagogical workers in the direction of distance education; implementing measures to expand the capabilities of the Moodle university distance education platform; preliminary work with stakeholders regarding grant activities and others.

Keywords: globalization processes, higher education reform, European integration, quality of the educational process, strategic planning

References

1. Kabmin proponuie reformuvaty systemu vyshchoi osvity v Ukraini dlia nablyzhennia yii do standartiv YeS URL: https://lb.ua/society/2023/10/23/580833_kabmin_proponuie_reformuvati_sistemu.html (01.11.2023) [in Ukrainian]
2. Zvit «100 dniv roboty». Zastupnyk ministra osvity i nauky Mykhailo Vynnytskyi. URL: <https://op.ua/ru/news/osvita-v-ukraini/zvit-z-roboti-vid-mihayla-vinnickogo> (28 serpnia 2023) [in Ukrainian]
3. Operatsiynyi plan realizatsii u 2022–2024 rokakh Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky. (2022 r.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Operatsiynny.plan.SRVO-23.02.22.pdf> (data zvernennia: 01.11.2023) [in Ukrainian]
4. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky: Rozporiadzhennia, Kabinet Ministriv Ukrainy vid 23 liutoho 2022 r. № 286-r, Kyiv <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
5. Kuruch, A. (2023). Vyshcha osvita v Ukraini v konteksti hlobalizatsiinoho rozvytku. Perspektivy ta innovatsii nauky, (15 (33)). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-262-269](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-262-269) [in Ukrainian]
6. Kononenko, O., Hudimova, A., & Kurova, A. (2023). Suchasni tendentsii ta stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini: analiz realizatsii. Perspektivy ta innovatsii nauky, (9 (27)). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-232-244](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-232-244) [in Ukrainian]
7. Hordenko, A. P. Reformy sfery osvity i nauky v umovakh yevrointehratsii. Resursno-oriientovane navchannia v «3D»: dostupnist, dialoh, dynamika : zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii. – Poltava : PUET, 2023. – S. 86-90. [in Ukrainian]
8. Rega, I., Palyukh, A. ., Motsa, A. ., Pysarchuk, O. ., & Androshchuk, A. (2023). Improving the legislative and regulatory support of higher education institutions in Ukraine. *Lex Humana (ISSN 2175-0947)*, 15(1), 574–588. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2657>
9. Kornytska, L., Alforof, A., & Honcharuk, V. (2023). Some Aspects of Adapting the Educational Process of Ukrainian Higher Education to the Global Challenges of the XXI Century: A Forecast of the Future. *Futurity Education*, 3(2), 131–142. <https://doi.org/10.57125/FED.2023.06.25.08>
10. Polykarpivna Antoniuk, V. (2023). Perspective Chapter: The War as a Factor of Upheavals and Transformations in Higher Education – Experience of Ukraine. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.109688>

11. Oksana, M. (2023). European integration of higher education of Ukraine: legislative basis. In *The 17th International scientific and practical conference "System analysis and intelligent systems for management" (May 02–05, 2023) Ankara, Turkey. International Science Group. 2023. 482 p.* (p. 199).
12. Heta, A. V., Moroz, O. V., & Ostapov, A. V. (2023). Svitovi trendy ta vyklyky systemi vyshchoi osvity. Fizychna kultura v universytetskii osviti: svitova praktyka ta suchasni trendy: zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Dnipro, 13 kvitnia 2023 r.). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 2023. [in Ukrainian]
13. Hontar Z.H. Derzhavne upravlinnia rozvytkom vyshchoi osvity v ukraini: yevropeiskyi vymir. Publichne upravlinnia ta sotsialna robota, №1, 2023. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/soc/article/view/2552> [in Ukrainian]
14. Shymon A. V. Perspektyvy reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini: osnovni napriamy. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9930/1/57.pdf> (data zvernennia: 24.11.2020). [in Ukrainian]
15. Bodak V. (2022). Metodolohichna osnova yevrointehratsii yak stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini. Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. 13–23, <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.1> [in Ukrainian]
16. Sheho chekaie na vyshchu osvit u 2024 rotsi: velyke interv'iu z Mykhailom Vynnytskym. <https://osvitoria.media/opinions/shho-chekaye-na-vyshhu-osvitu-v-2024-rotsi-velyke-interv-yu-z-myhajlom-vynnytskym/> [in Ukrainian]
17. Dmytrychenko M.F., Tokin O.P., Kharchenko A.M. Rol kontroliu znan u zabezpechenni yakosti osvitnoho protsesu universytetu. Naukovyi zhurnal «Avtomobilni dorohy i dorozhnie budivnytstvo», 2023. Vypusk 114. Chastyna 1, S. 12-23. <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2023-114.1-012-023> [in Ukrainian]
18. Dmytrychenko M.F., Tokin O.P., Kharchenko A.M. Analiz yakosti pidhotovky bakalavriv u 2021 rotsi v Natsionalnomu transportnomu universyteti za rezul'taty zvitiv holiv ekzamenatsiinykh komisii. Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu. Serii «Ekonomichni nauky». Naukovyi zhurnal. – K.: NTU, 2022. – Vyp. 2 (52), S. 126-136. <https://doi.org/10.33744/2308-6645-2022-2-52-126-136> [in Ukrainian]
19. Dmytrychenko M.F., Tokin O.P., Kharchenko A.M. Rozrobka systemnykh zakhodiv z pokrashchennia yakosti osvitnoho protsesu v Natsionalnomu transportnomu universyteti. Naukovyi zhurnal «Avtomobilni dorohy i dorozhnie budivnytstvo», 2022. Vypusk 111. S. 241-251. <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2022-111-241-251> [in Ukrainian]
20. Pryiniato v pershomu chytanni za osnovu proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo pidtrymky naukovi roboty v zakladakh vyshchoi osvity». URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/76260.html (data zvernennia: 08 lystopada 2023 r.) [in Ukrainian]
21. Shchodo novoho pereliku haluzei znan i spetsialnostei: novyny MON. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/shodo-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej> (data zvernennia: 19 veresnia 2023 roku) [in Ukrainian]
22. Proiekt novoho pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/proyekt-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej-za-yakimi-zdiisnyuyetsya-pidgotovka-zdobuvachiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti> (data zvernennia: 08 serpnia 2023 roku) [in Ukrainian]
23. «Zalezhnist» vykladachiv vid kil'kosti studentiv v Ukraini ta sviti (chastyna 2). URL: <https://progresylni.org/blogs/dependancep2> (data zvernennia: 01.11.2023) [in Ukrainian]
24. Yehor Stadnyi. Potribna destalinizatsiia vyshchoi osvity. URL: https://lb.ua/blog/jegor_stadny/147479_potribna_destalinizatsiya_vishchoi.html (data zvernennia: 01.11.2023) [in Ukrainian]

Дата надходження до редакції 05.10.2023.